

A gyászos patakpontyocska

(*Girardinichthys viviparus* – Bustamante, 1837)

Jónéhány különleges magashegyi fogasponty fajt bemutatunk már a magazin hasábjain, melyek mindegyikét gondoljuk Projektünk tenyésztő állomásán. Az eddigi fajok mindegyike egytől-egyig érdekes, különleges élőlény, és pozitívumuk, hogy többé-kevésbé könnyedén vagy kevesebb probléma mellett gondozhatóak. Most viszont egy kissé, hogy úgy mondjam, macerásabb fogasponty fajjal ismerkedhet meg a Kedves Olvasó, amely eredményes tartásánál számos tényezőre oda kell figyelni, és bizony tartása rejt magában buktatókat is!

A *Girardinichthys viviparus* tudományos névre hallgató faj rendelkezik szinonim névvel is, mellyel összetéveszteni nem ajánlatos, bár a *Cyprinus viviparus* név meglehetősen kikopott a köztudatból. (Nagyritkán előfordulhatnak használaton kívül esetében a következő latin nevek: *Limnurgus variegatus*, *Limnurgus innominatus*, *Lucania richi*, *Characodon geddesi*, *Girardinichthys innominatus*.) Bustamante korán, már 1837-ben leírta, úgyhogy egyre inkább közeledünk afelé, hogy egy 200 éve tudományosan is ismert elevenszülő fogasponty fajt gondozhassunk! (Összehasonlításképpen, a zöldsárnyú arapapagájt 26 évvel e faj leírása után ismerhette meg a tudomány *Ara chloroptera* néven.) Elnevezésének eredete sem zsákmacskaság, ugyanis a *viviparus* latin eredetű szó elevenszülőt jelent. Az sem véletlen, hogy a számos, ivadékát elevenen

világra hozó halfaj közül pont ő viselheti e nevet, ugyanis az első olyan faj volt, mellynél az elevenszülés folyamatát megfigyelték.

Első ránézésre e halfaj nem feltétlenül nevezhető megnyerőnek – legalábbis ami a színeket illeti. Pedig a látszat néha csal. A nőstények szürkés alapszínűek, kevés sötétebb mintával (szórtan elhelyezkedő sötétebb pikkelyek, pikkelyszegélyek; halvány csíkok), a hímek érdekesebb, látványosabb megjelenést ölthetnek. Ami első ránézésre az akvaristát megtévesztheti, hogy az egy akváriumban együtt élő hímek egy része, ha nem a többsége a nőstényhez hasonló halványszürke, piszkosfehéres színezetű, de mindig akad néhány hím, mely felveszi a jellegzetes sötétebb mintát. Ez olyankor a leglátványosabb, amikor a rangsorban betöltött szerepükért vívni kisebb – nagyobb csatározásokat. Akkor a hímek mély, sötét-fekete színre váltanak, és pompás, néha már túl hajló legyező alakú hát és farok alatti úszóikat kifeszítve remegnek egymás mellett. A legtöbb elevenszülő fajnál a rivalizálás ennyiben ki is merül. A gyászos patakpontyocskáknál azonban nem feltétlenül van ez így. A hímek bizony néha megszire mennek, ami a revírharcokat illeti, előfordultak már apróbb sérülésekkel járó összecsapások, nagyobb kergetőzések is. A harcokban alul maradó hímek akár rövidebb-hosszabb elnyomás alá is kerülhetnek, nem ritka, hogy a rangsorban le-

galul elhelyezkedő hím példány nem is jut megfelelő mennyiségű táphoz, folyamatosan bujkálnia kell. Ettől függetlenül ne vadállat módjára verekedő fogaspontyokat lássunk bennük, messze nem erről van szó, csupán arról, hogy némi odafigyelést igényelnek e téren is.

És akkor lássuk is, hogy mit tehetünk? Ha csak kicsi medence áll rendelkezésünkre, akkor inkább egy hímmel 2-3 nőtényt társítsunk. Ha van nagyobb medencénk legalább 3-4 hím, és mellé nőtény példányok számára, akkor bőséges búvóhely-lehetőségekről gondoskodjunk ágak, sziklák és vízínövények (pl. hínárok) elhelyezéséről. További lehetőség, ami a gyakorlatban más halaknál is beválik (pl. Tropheusok, rojtosszájú halak), hogy sok példányt tartunk együtt. Persze itt akár már több száz literes medence is rámehet a célra, de olyankor könnyedén tarthatunk csak hímből 10-20 példányt, ahol megoszlanak az erők, és nem kell esetleg komolyabb összecsapástól tartanunk. Mindenesetre korábbi szakirodalmak sem hívták fel különösebben az olvasók figyelmét erre, és mivel halállal vagy veszélyes sérüléssel járó csatározást én sem tapasztaltam, nem kell attól félnünk, hogy Mexikó harcshalait vesszük magunkhoz, viszont magatartásuk – szemben jó néhány rokonukéval – megér egy külön misét.

A nemek közti különbség az ivarszervekről egyértelműen megállapítható, a hím andropodioma jól látszik, sőt, a nőtényeken a szemfülesek még terhességi foltot is láthatnak – persze csak nagyon halványan. Kifejlett korban a méret is segítő támpontot nyújthat, a hím alig nagyobb 3 cm-nél, míg a nőtények az 5 cm körüli méretet érik el, a 6 cm-t ritkán haladják meg.

Kisebb csoport már 50-60 litertől jól kezelhető, azonban ha nagy csapatot szeretnénk belőle tartani, azt 100 liter fölött tegyük. A lassan mozgó, de tiszta vizeket keresik, melyek gyakran nem mélyebbek fél méternél. Természetesen e faj is Mexikó vidékéről származik, mára már csak amolyan „pihenőhelyeken”, oltalom alatt álló részeken fedezhetőek fel.

Akváriumát dúsan növényesítsük, kedvelik a vízfelszíni növényzetet, így hínárokat, békalencsét bátran telepíthetünk. A víz értékeivel szemben közepesen toleráns, a semleges (7) körüli pH-értéket kedveli, és a közép kemény vizet (15-20 NK teljesen optimális számára). Fontos, hogy első osztályú szűrése legyen a medencének, ugyanis a bomlástermékek jelenlétére érzékeny. Hatékony biológiai szűrésre van szükség a káros anyagok biztonságos lebontásához. Arra figyeljünk, hogy például egy belső szűrő esetében indokolatlan a túl erős áramoltatás, ugyanis a csendes, nyugodt vizet kedvelik. A gyakori vízcserék szükségesek!

A vízhőmérséklet tényezője kiemelten fontos esetben! Tipikusan hidegvízi halfaj, a 15 °C optimális számára! Nem viseli el a meleg vizet, nyáron se hagyjuk tartósan 23 °C fölé emelkedni. Nyáron kerti tóba kihelyezhető, de arra ügyeljünk, hogy legyenek mélyebb régiók, ahová a melegebb időszakokban elvonulhatnak a halak. Alapszabály, hogy nem a tűző napra helyezzük időszakos medencéjüket. A hőmérséklet beállítása bizony egy jelentős buktatónak számít, ugyanis a megemelkedett vízhőmérséklet egyértelmű előidézője lehet bakteriális fertőzéseknek, melyek sok más *Goodeidae*-ra is ugyanígy jellemzőek. Az egyik legtipikusabb a gümőkórral (*Mycobacterium*) való fertőződés. Sajnos a fertőzések a természetben sem kímélik a fajunkat, így különböző veszélyeztetető tényezők mellett fellép a biotópidegen kórokozók megjelenése is (pl.: a ponty által behurcoltaké). Vadállományának kb. fele ectoparazitálisan fertőzött (pl.: *Lernae*), egyes régiókban azonban a fertőzöttségi ráta e faj esetén a 90%-ot is elérheti!

A rivalizálást leszámítva egy nagyon békés fajról van szó, bár aránylag aktívnak nevezhető. Kissé stresszérzékeny, ezért ne tegyük ki őket folyamatos zargatásnak, nyugodtabb, árnyékosabb helyen állítsuk fel medencéjüket. A folyamatos stresszhatás is kiváltója lehet betegségeknek (akárcsak a legtöbb díszhal esetében)! Társítását kerüljük, egyfajos módon a legcélszerűbb tartani. Etetése nem túl problémás, bár nem árt itt is figyelni egy-két apróságra. Elfogadják a száraz eleségeket, ha jó minőségűt választunk számukra, egy jó darabig eltarthatóak vele. Viszont hosszú távon csak száraz táppal etetni nem egészséges, szüksége van kiegészítő táplálékokra. Ez alatt jellemzően nem növényi jellegű tápanyagokat, hanem állatiakat értek. Mindenképpen egészítsük ki a menüjét élő vagy fagyasztott fekete szúnyoglárvával, artémiával, vízibolhával, de a gyakorlatban a vörös szúnyoglárvát és grindál férget is örömmel fogadja. A faj egyébként elsősorban ragadozó életmódot folytat (természetesen nem piscivor halfajról van szó, hanem microragadozóról), táplálkozás-élettani felépítése alapján erre egyértelműen lehet következtetni (kb. testhosszúságú bélcsatorna, kisebb fogak). A tudósok úgy vélik, hogy a faj jellemzően apró vízi gerincteleneket, elsősorban *Copepodákat* fogyaszt.

Ha az alapvető tartási körülmények eddigi rejtelmeit betartjuk, akkor már a tenyésztéskor túl sok meglepetés nem érhet minket. Kb. kéthavi vemhesség után a nőtény relatíve nagyszámú utódnak ad életet, egyes feljegyzések szerint akár 40 körüli ivadékmennyiség is jellemezheti a kifejlett nőtényt. Fiatal korban azonban nem szabad túl

sok ivadékot elvárunk tőle. E faj kicsinyei is rendelkeznek a tipikus trophotaeniával, náluk aránylag hosszú, de egyszerű felépítésű. Mivel a hímivar-sejtek tárolására a nőstény állatok képtelenek, minden szüléshez újabb és újabb párosodás szükséges. Szaporításakor az előzőleges táplálék minőségére mindenképp ügyeljünk, ilyenkor még fokozottan érdemesebb elővenni a fagyasztott vagy élő tápokat. A hőmérséklet itt is befolyásoló tényező, mely egy ismételt buktató lehet. 20 °C alatti hőmérséklet optimális nekik a szaporodáshoz (akárcsak a tartáshoz), 22-23 °C fölött nálunk csak halvaszülések történtek, alacsonyabb hőmérsékleten ellenben ép és egészséges ivadékok jöttek világra.

Veszélyeztetettség. Sajnos kihagyhatatlan témakör a magashegyi fogaspontyok említése során. És bizony semmi jóval nem kecsegtethetők, ha a gyászos patakpontyocskára kerül a sor. Eredetileg e faj nagyon gyakorinak számított Mexikóban, elsősorban a főváros vidékén. Különböző okok miatt azonban a korábban élőhelyét jelentő tavak, folyók, patakok már nem biztosíthatták a faj túlélését, így például az öntözéshez szükséges csatornaásás, helytelen vízgazdálkodás, vízszennyezés, folyókiszáradás odáig vezetett, hogy alig egy-két kis ágban, patakban lelhető fel a faj. Korábban több nagy tóban is megtalálható volt (pl.: Texcoco, Chalco), ahonnan teljesen eltűnt, valamint jelenleg nagyon megritkult állományokkal bír a Zumpango- és Xochimilco-tavakban, melyek vize sok helyen erősen szennyezett, illetőleg biotópidegen ragado-

zók is egyre nagyobb számban vannak jelen. A faj jövője nem látszik biztosítottnak, egyedül tán a Lago Mayor-ban lévő populáció lehet kellően erős a faj vadonbéli hosszú távú megmaradásához, itt ugyanis még a vízminőség is megfelelő. 2008-ban a Tecocomulco-tóból is jelentették a faj jelenlétét, ahol korábban még nem találták meg, holott a tó meglehetősen alapos tanulmányozáson esett át. A faj itteni jelenlétét később hivatalosan nem erősítették meg, bár feltételezések szerint mesterséges kihelyezés történt. 2013-ban gyűjtöttek be innen példányokat, melyeket szelektíven tenyésztettek tovább, szigorúan megkülönböztetve és szeparálva az akváriumokban általában gondozott Lago Mayor-i variánstól. Pillanatnyilag a vadonban még jelen lévő élőlényekre alkalmazható legsúlyosabb természetvédelmi kategóriába soroljuk, kihasználással közvetlenül veszélyeztetett a faj, az IUCN 1996-óta jegyzi ebben a kategóriában, mely Goodeid-szakértők által pillanatnyilag is elfogadott tényállás. 1988-ban már veszélyeztettként jegyezték! Specialista tenyésztők közti elterjedtsége közepes, szerencsére az akváriumai populációknak még jó esélye van a hosszú távú fennmaradásra.

Szöveg: Liziczai Márk

Fotó: Laposa Bence

Felhasznált irodalom

Michael Kempkes, Michael Köck, Rainer Stawikowski: Beiträge zur Biologie und zum Artenschutz der Hochlandkärpflinge <http://www.goodeidworkinggroup.com>

A 2014. 6. 6-án rendezett városi ünnepségen Kiváló Középiskolai Tanár kitüntetéssel jutalmazták Bacher Józsefet, a Mosonmagyaróvári Kossuth Lajos Gimnázium biológia-történelem szakos pedagógusát. Bacher Tanár Úr aktív munkatársa az Öveges Labornak, az egyik vezetője a KLG Goodeid Projektnek, valamint elnöke a Lajta Fotóegyesületnek (korábban KLG Fotókör). Tanítványai, akár fotózásról, akár biológiáról legyen szó, évről-évre nagyon szép eredményekkel térnek haza nemcsak országos, hanem nemzetközi versenyekről is. E kitüntetés elismerése elhivatottságának és időt-energiát nem kímélő, fáradhatatlan munkájának, mely elősegíti a diákok és a projektek eredményességét.

(FOTÓ: DUOINFOMOVAR)

2014. 6. 27-én adták át Mosonmagyaróvár Város Kiváló Tanulója kitüntetéseket a Városházán. Az ünnepségen Liziczai Márkot, a KLG Goodeid Projekt másik vezetőjét is kitüntették, elsősorban a 2013/14-es tanévben elért biológiai versenyeredményeiért (országos 1., nemzetközi 3. és különdíjas). Rajta kívül kitüntették még a szintén biológiából jeleskedő, a Goodeid Projekt Szakmai Csoportjának aktív tagját Nagy Alexandrát is. Felkészítő tanárunk Bacher József.

(FOTÓ: SZABÓNÉ SÁRI ZSUZSANNA)